

CAHİT KOYTAK'IN ŞİİRLERİNDE
METAFİZİK

METAPHYSIC IN CAHİT KOYTAK'S
POEMS

Dr. Öğr. Üyesi Nusret YILMAZ

İğdır Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı
Anabilim Dalı. nusretyilmaz71@hotmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 23.11.2020
Kabul Tarihi: 17.12.2020
Yayınlanma Tarihi: 30.12.2020
Sayı: 4
Sayfa: 41-55

Article Information: Research Article
Received Date: 23.11.2020
Accepted Date: 17.12.2020
Date Published: 30.12.2020
Volume: 4
Page: 41-55

Bu makale 21-23 Haziran 2019 tarihlerinde gerçekleştirilen *Erzurum II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Bilgi Şöleni*'nde sözlü sunulmuş fakat yayımlanmamıştır.

Atıf / Citation

YILMAZ, N. (2020). Cahit Koytak'ın Şiirlerinde Metafizik. *International Journal of Filologia*, 3 (4), 41-55.

YILMAZ, N. (2020). Metaphysic in Cahit Koytak's Poems. *International Journal of Filologia*, 3 (4), 41-55.

Dr. Öğr. Üyesi Nusret YILMAZ

CAHİT KOYTAK'IN ŞİİRLERİNDE METAFİZİK

Metaphysic in Cahit Koytak's Poems

ÖZ

Sanatçı kişiliği şiirle biçimlenmiş Cahit Koytak, ürünlerini ilimle besleyen önemli sanatçılardan biridir. Velut bir sanatçı olan Koytak'ın şiirlerindeki tematik evren, belli hakikatlerin etrafında örülmüştür. Bu anlamda şiirleri bir bütünlük arz eder. Koytak'ın şiirleri, fiziğin, metafiziğin hâsılı tüm hakikatin bileşkesidir. Dinsel tonun yüksek olduğu şiirlerinde din ve metafizik, bir ideoloji ve slogan sığılından sıyrılarak daha bireysel, daha rafine bir söyleme kavuşmuştur. Şiirlerinde Doğu irfanıyla Batı felsefesini buluşturan şairin bu özelliği farklı toplumsal kesimlere ulaşmasını sağlayan en önemli unsurdur. Hakikat arayışında sınır tanımayan şairin Batı sezgisiyle Doğu'yu tanımaya çalışması, Doğu irfanıyla Batı'yı anlamlandırması, onun bütünsel hakikat arayışının hem çıkış noktası hem de ulaştığı seviyeyi gösterir. Şiirlerindeki metafizik gerilim, kişisel erginleşmenin alt yapısı olduğundan herhangi bir öteleme, dışlama veya hedef göstermeye rastlanmaz. Koytak'ın şiiri, "açık seçik bilgiye" ulaşmanın bir yolu olarak bireyin hakikat arayışına rehberlik etme gayretinden doğmuştur. Bu bağlamda gerçeğin sürekli bir değişim ve devinim içinde olduğunu bilen Koytak'ın şiiri, hakikati anlama yolunda girişilen bir arayışın gerilimleriyle yüklüdür. Bu çalışmamızda şiirlere yansıyan bu gerilim tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cahit Koytak, Şiir, Metafizik, Hakikat, Tanrı.

ABSTRACT

Cahit Koytak, whose artistic personality is shaped by poetry, is one of the important artists who feed his products with knowledge. The thematic universe of Koytak, a prolific artist, was built around certain truths. In this sense, his poems are an integral. Koytak's poems are a combination of physics, metaphysics and all truth. In his poems with a high religious tone, a religion and metaphysical ideology and slogans of slogans have escaped from his shallows, resulting in a more individual, more refined rhetoric. This feature of the poet, which brings together Eastern philosophy and Western philosophy in his poems, is the most important element that enables him to reach different social sections. The fact that the poet knows the East in Western intuition in the search for truth, and the understanding of the West in the East with its wisdom, shows both the starting point and the level of its quest for total truth. Since the metaphysical tension in his poems is the background of personal adult growth, no shift, exclusion or target is shown. Koytak's poem was born from an effort to guide the individual's search for truth as a way of accessing clear information. In this context, the poetry of Koytak, who knows that the truth is in a constant change and motion, is loaded with the tensions of a search for understanding the truth. In this study, it is tried to determine the tension reflected in the poems.

Keywords: Cahit Koytak, Poetry, Metaphysics, Truth, God.

Giriş

Şiire II. Yeni'nin getirdiği imkânlarla hikmet burcunda başlayan Cahit Koytak'ta daha ziyade Sezai Karakoç olmak üzere Necip Fazıl, Asaf Halet, Erdem Beyazıt, Cahit Zarifoğlu gibi diğer muhafazakâr imgeci şairlerin tesirini görmek mümkündür. Modernizmin kentleşen toplumlardaki dayatmacı etkisine yönelen itirazlarla birlikte kendi değerler sistemini muhafaza etmek isteyen modern Müslüman bireyin açmazları, yetersizlikleri ve imkânlarıyla Koytak'ın şiirleri, manevi bir iklimi yeşertme cehdidir. Şiirin verdiği imkânlar çerçevesinde aklın ve materyalizmin tasallutundaki modern insanı metafiziğin engin iklimine taşımaya çalışan şair, özellikle *Yeni Başlayanlar İçin Metafizik* adlı kitabında, farklı yaklaşımlar dener. *Sol Elle Yazılanlar*'daki akılcı bakışlar, *İbrahimce Sorular*'daki hikmetli soruşturmalar, *Sofistçe*'deki mistik okumalarla zenginleşen şiir-metafizik ilişkisi, aslında şairin kafasındaki metafizikî gerilimin farklı yansımalarıdır.

Koytak, bir modern zaman dervişi olarak ne moderniteyi görmezden gelmekte ne de tasavvuf geleneğinin sağladığı güçlü maneviyatı moderniteye kurban etmektedir. Dolayısıyla Koytak'ın şiirleri, evrensel yönelmiş, akılla vahyi buluşturmuş bir entelektüelin düşüncelerinden izler taşır. 80 sonrası şairlerde tesadüf ettiğimiz, bir edebi gruba bağlanmadan bireysel ve özgün olma arayışlarının Koytak'ta da var olduğuna şahit oluruz. Bu bağlamda şiirlerinin değerlendirilmesi de öncü şairlere göre yapılacaktır. Bu velut sanatçının, Necip Fazıl, Asaf Halet gibi öncü şairlerle başlayan ve Sezai Karakoç etkisiyle devam eden şiir geleneği çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir. Fakat bu etkilenme sadece mistik metafizik şairlerle sınırlı değildir. Gerek Batı mitolojisini gerek Doğu inanç imgelerini kullanan Koytak'ın şiirlerinin geniş ve derin bir kültürel arka planı vardır. Bu poetik metinlerde dinden ilham alan bir direniş ruhu sezilse bile şiirler; kışkırtıcı, isyana çağırıcı, kitleleri heyecanlandıran dozdan uzaktır. O, kitlelerden ziyade bireyleri ihtizaza getirerek bir hassasiyet oluşturmaya çalışır. Daha şık bir ifadeyle *aforizmalarla* yüklü, *tahkiye* niteliği taşıyan poetik eserleriyle kulluk bilincini anlamaya ve anlatmaya çalışan bir şair özelliği gösterir. Kendi şiir atmosferini kendisi kurmaya çalışan Koytak'ın bir külliyat özelliği taşıyan şiirlerinde, şiir iççiliğinden ziyade fikir iççiliği daha dikkat çekicidir.

Cahit Koytak'ın *Yeni Başlayanlar İçin Metafizik* adlı kitabındaki şiirlerinde tespit etmeye çalıştığımız metafizik olgusu, insanoğlunun en kadim sorularına cevap bulmaya çalıştığı bir alandır. Bu anlamda metafizik (meta-physics), kozmos, yaratılış, ölüm gibi olgulara cevap aramanın insanı ulaştırdığı bir düzlemdir. Kendi yaşam serüvenini ölümle sınırlı bulmaya yanaşmayan insanoğlunun duyular âlemi dışında aradığı bir öte-âlem arayışının sonucudur. Metafizik, kâinat ve varlık hakkında temel bir açıklama yapmak ister. Bu nedenle varlığın kendisi, nedeni ve özüne dair sorular, daha ilk çağ filozoflarından itibaren felsefenin temel konusu olmuştur (Şulul, 2003: 57-69).

Evrenin keşfedilmeye çalışıldığı ilk dönemlerden itibaren yapılan tanımlama ve anlama çalışmaları, birçok düşüncenin ve felsefî sorgulamanın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Platon, metafiziğe ilişkin geliştirdiği düşünce sistemini *idea* kavramı üzerine oturtmuştur. Platon'un yaratıcıyla ilişkilendirdiği evren, aslında ilk yaratılan formların birer yansımasından başka bir şey değildir. Metafizikî düşüncenin temel yaklaşımlarından biri de Eflatun'un mağara teorisinde yatar.

Metafizikle ilgili sorgulamalara Eflatun'un kazandırdığı ivme önemli olmakla beraber, bu alanın gerçek anlamda felsefi bir temele oturtulması ancak Aristoteles'le mümkün olmuştur. "Varlık"tan yol çıkan Aristoteles, bu felsefenin vücut bulmasını hazırlayan filozofların ilkidir. Aristoteles'in Vahdet-i Vücûd anlayışının temelini oluşturan *varlık olarak varlık* nazariyesi, daha sonraki dönemlerde zenginleşerek çeşitlenmiştir. Descartes ve Bacon'un mantık eksenli açıklamaları, Kant'ın ahlaki ekseninde olmasını gerekli gördüğü metafizik, Comte'la sekteye uğrar ve pozitivist bir tutumla inkâr edilir. Comte ile birlikte tamamen temellenen bilim ve metafizik çelişkisi, sonraki dönemlerde felsefi tartışmaların değişmez konularından olduğu kadar sanatsal tutumların da temel temalarından birine dönüşmüştür.

Öte yandan Hristiyan skolastiğinin olumsuz tesiriyle eski Yunan ve Latin dünyasına ait felsefik eserler Müslüman dünyasına kaçırılmıştır. Müslüman dünyada yeni bir yorumla değerlendirilen bu eserlerle bir aydınlanma yaşanırken Batı'da karanlık bir çağ başlamıştır. Söz konusu felsefi düşüncenin İslâm coğrafyasında revaç bulması aniden olmamış, bu felsefe belli bir süreç sonucunda kökleşmiştir. (Ülken, 1975: s.9) İslâm dünyasında metafizik alanında İbn-i Sina ve Farabi'yle yükselen felsefe, temelde İslâmî bir öz taşımaktadır. Yunan felsefesinin tercümeleriyle genişleyen Müslüman ufku, İbn-i Arabi gibi mutasavvıf filozoflarla boyutlanmış ve İslam mistisizminin temelleri atılmıştır. İslam'ın zahiri (şeriat) yorumuyla batini yorumu (felsefe) arasında başlayan gerilim, İmam Gazali'nin dominant karakteriyle bastırılacak ve Doğu'daki mistik ve metafizikî irdelemeler din dışı ilan edilerek etkisiz kılınacaktır. Bunun sonucunda İslâmî felsefe çabaları kelimeler olarak varlığını sürdürecektir ve kelimeler sadece Kuran ve sünnetin hikmetlerini anlamaya çalışan bir medrese dersine dönüşecektir.

Böyle bir kültürel iklimde yetişen Cahit Koytak da "metafizik" kavramını İslâm inancına göre yorumlamış; Tanrı, yaratılış, kader, sorumluluk gibi meseleleri şiirlerine konu edinmiştir. Şair, bu kavramı sanatla buluşturarak şiirlerini metafizikî bir atmosferde bizlere sunmaktadır. Evrenin varlığı ve yaratılışı, Tanrı'nın varlığı ve sıfatları, insanla Tanrı ilişkisi, ruhun varlığı gibi konular metafizikî sorgulamaların merkezini teşkil eder. Metafizik anlayışta meydana gelen yeni düşünceler, din ve felsefenin yanı sıra edebiyat alanına da yansımakta gecikmez. Bu nedenle şiirde de metafizik bir serüveninin başlaması kaçınılmaz olacaktır.

Türk Şiirinde Metafizik

Türk edebiyatında dinsel bir iklimde boy veren klasik şiir geleneği, Batılılaşma serüvenimizle ilk kez köklü bir kırılmaya uğrar. Medeniyet veya modernizm saikasıyla bütün savunma mekanizmaları çöken bir dünya, diğer tüm kurumlar gibi felsefe ve inanç alanında da değişim ve dönüşümlere mecbur kalır. Dinin tanımladığı bir dünya ve inanç alanı, artık daha seküler bir zeminde şekillenecektir. Toplumsal kurumların tüm yönlerini etkileyen bu seküler dalganın sanat ve şiir dünyasını etkilememesi mümkün değildir. Bu bağlamda Tanzimat'ın öncü kadroları başta olmak üzere tüm edebiyat dünyası yeni paradigmanın taşıyıcısı olmuşlardır. Modernizmin belirleyici olduğu bir süreçte Şinasi ve Ziya Paşa'da da görülmekle beraber, özellikle Abdülhak Hâmit'in şiir ve tiyatrolarında metafizik, temel bir tema olur.

Cumhuriyetin ilk yıllarıyla metafiziğe sırtını dönen şiir ve sanat, yarım asırlık bir çabanın sonucunda tekrar bu temel konuya dönmek zorunda kalır. Mistisizme ve metafiziğe kapı aralayan Necip Fazıl, Asaf Halet, Sezai Karakoç gibi şairlerin öncülüğünde şiirle şuuru, inançla sanatı, bilgiyle inancı buluşturan eserler vücuda getirilmeye çalışılır. Büyük bir beğeniyle izlenen bu sanatçıların şiirlerindeki metafizikî gerilim, klasik şiirimizdeki dinsel temadan daha farklıdır. Artık edinilmiş inançlarla şekillenen bir dünyadan ziyade, akılla sorgulanarak ulaşılmış umdeler, hayatla sınınanarak pekiştirilmiş bir dinsel yaşam söz konusudur. Özellikle bir tereddüdün pençesinde kıvranan Abdülhak Hamid'in metafizikî sorgulamaları en azından Cahit Koytak gibi şairler nezdinde etkisini yitirmiş, yıkılan bir imparatorluğun uyandırdığı bedbinlikle boyanan karamsar bakış açısı, özgüveni yüksek ve tereddütle zehirlenmeyen bir inançla yoğrulmuştur.

Modern şiirin öncüsü olduğu halde metafiziği şiirlerine konu etmekten çekinmeyen ve “*Benim kendime mahsus bir diyanetim, bir tarz-ı ubudiyetim vardır*” (Enginün, 1995: 526) diyen Abdülhak Hamit, ritüelleri dışlayarak vicdanda ve zihinde kurgulanan bir ahlaki savunan Panteist görüşe kapı aralarken (Mermer, 2014: 297) Koytak'ın şiirlerinde dinsel bakış açısının büyük etkisi görülmektedir. Şiirlerinde boy gösteren, metafiziksel kavramlar, imgeler ve düşünceler, Koytak'ın “*metafizik*”le ilgisinin de ölçüsü olmuştur. Bu bağlamda metafizik, şairin anlam dünyasını şekillendiren, onun hem sanatçı hem de birey olarak kendi benini inşa etmesini sağlayan en önemli vasıta.

Koytak'ın Şiirine Yansıyan Metafizik

Doğu uygarlığının düşünsel dünyasında kendisini kuvvetli bir biçimde hissettiren metafizikî olgu, ontolojik bir temelde şekillenir. Tanrı'nın yaratıcılığının kesinliği, tanrısız bir dünya tasavvuruna oranla daha fazla hissedilebilmektedir. Antik Yunan uygarlığında örneklerine ulaşabildiğimiz tanrısızlık düşüncesinin kilisenin gerilemesiyle birlikte gittikçe kuvvetlenmesi, aydınlanma ideolojisinin bir nevi simgesi haline gelmesi, onu Batı felsefesinin vurucu gücü haline getirmiştir. Fakat Doğu hikmetinin Tanrı gölgesinde gelişmesi, onun tabiata bakış tarzını etkilemiş, böylece evde baba, ülkede hükümdar, evrende Tanrı fikrini merkeze almasına yol açmıştır. Doğu düşünce ve edebiyatının temelindeki asıl *mesele* bu istinat noktasıdır. Batı'da bireyin tek ölçü olması, ülkede yurttaşlık kültürünün oluşması, değerler dünyasını ayakta tutacak bir “Tanrı” fikrinin terki, bizim şiir ve sanatımıza yansıyan dünya görüşümüzün farklılığını da göstermektedir.

Şiirle metafiziği birlikte kullanan Cahit Koytak, şiiri ömrü boyunca kurmaya çalıştığı kuleye, metafiziği de o kuleye tırmanma eylemine benzetir. Metafizikten beslenen şiirin kuleden ziyade kökü göklerde, dalları insan ruhunun derinliklerinde bir çınara benzediğini fark eden şair, şiirlerine evrendeki her şeyi yansıtacaktır. Hayatın yalın gerçekliğiyle tanıştığından beri metafizikle bağını koparan çocuk, ilişkide bulunduğu tüm dünyevi nesne ve olgularla bir *kendilik* bilinci inşa eder. Kendi benliğini tamamlamak isteyen bireyle kendini örmeye çalışan şiirin ortak noktası, metafizikle girdikleri ilişkidir. Dolayısıyla güzellik peşinde koşan ve onu elde etmeye çalışan şiirin, başarılı olması mümkün değildir. Doğadaki güzellikleri elde edemeyen şiirin metafiziği temellük etmesi ise mümkün değildir.

Şiirine bir dayanak noktası arayan şairin “*aklın dağdağasından*” kaçarak sığınacağı bir dağ ve o dağı aşmak için takip edeceği bir yol bulamaması,

metafizikle şiirin oluşturacağı sentezin zorluğunu gösterir. O, ömrünü adadığı şiirin kendisini “tanrı'nın bahçesine çıkararak” (Koytak, 2011: 269) bir yoldan geçmesi için çabalamaktadır. Yazdığı şiirlerin bir yarayı andırması, güzellik peşinde koşan şairi aciz bırakmaktadır. Metafizikten beslenen şiirin tercümanı olduğu yarının yarık ve çatlaklarını kiraz renginde görmek isteyen şair, şiirlerini hüznün estetize edilmiş bir hali olarak görmektedir. Koytak, şiirin bir mesaj iletmekten ziyade, evreni avucuna almış metafiziği yüklediğini dile getirir. Şiir öznesi, İbrahim'in ateşi gül bahçesine çeviren samimiyetini ve su üstünde yürüyen İsa Mesih'in mucizelerini aşarak, Tanrı'nın ayak izlerini yakalamak ister. Çünkü şaire gelen ilhamla -Kuran'da ilham kelimesi vahiy olarak isimlendirilir- peygambere gelen vahyin aynı kaynaktan çıktığına inanmaktadır.

Koytak'ın şiirlerinde açıkça görülen ilk metafizikî esas, bu noktada toplanır. Şiir, bir temele dayanmakta ve bir hakikate yaslanmaktadır. Şiir ve hakikat onun eserlerinin ayrılmaz ikilisidir. Şiir, onun hakikat yolculuğunun bir vasıtası olmakla hakikatin kendisinden kopmayan, ontolojik varlığını anlamamıza ve bu anlam üzerinden yükselmemize yarayan bir “merdiven”dir:

“çünkü bu merdiven ağacın içinde bitecek

gibi gözükiyor, ama

ağaç nerede bitiyor,

Göğün kaçınıcı katında, bu belli değil.” (Koytak, 2011: 11)

İslam tasavvufunda kesretle vahdet arasındaki sarkaçta aldığı konuma göre kulluğu şekillenen bireyin *insan-ı kâmil* olma derecesi, onun kesretten kurtulma çabasına bağlı olarak şekillenmektedir. Tabiatı rastladığı tüm “şeyler”i ve “sayılar”ı bir imtihan vesilesi bilen Müslüman, Tanrı'nın yarattığı kesreti “bakmayı ve görmeyi öğrenelim” diye yarattığını anlayacak ve bu sayede “bir ve bütün” olanı kavramaya çalışacaktır. Böylece bütün bu “toz duman, patırtı, hezeyan” arasında, her şeyi varoluşa çeviren “yaratıcı soluğu” (Koytak, 2011: 19) keşfedecektir.

Aydınlanmanın en güçlü silahı olarak yüzyıllarca kilise bağına karşı kullanılan akıl, Batı'da metafiziğe karşı alternatif bir dünya görüşü kurmanın parçası olurken, Doğu'da eserden müessire giden yolu, yani yaratılan eşyadan yaratıcıya ulaşmanın bir aracı olarak görülmüştür. Koytak, kendisini “uydulaştırmaya” kalkan aklın saldırısından “sıyrıık bile almadan” kurtulmayı başarır. *Metafizik* adlı şiirinde aklın saldırısından kurtulmaya çalışan şair, cüssesini küçülterek, yani “samanlıktaki iğneye” dönüşerek, “aklı keskin” nişancıların savletinden kurtulmak ister. Metafizikî dünya, “akıllarının hızı” ve “bilimlerinin dili”ne güvenen modern insanın algılayamayacağı bir boyuttur. İnanca yüreklerini kapatan bu tek boyutlu insanlara nazaran kendisi samanlıktaki bir saman çöpü kadar küçük ve belirsizdir. Buna rağmen önemsiz değildir. “İğnenin ucu” kadar küçük, “bilincin dibi” kadar belirsiz olsa bile “demir leblebi” kadar sert ve dayanıklı; varlığını kaybetmeme noktasında ısrarcıdır. (Koytak, 2011: 20-21)

Şair, modern kapitalist düzenin tek boyutlu gerçeklik algısına karşı doğayla bütünleşik bir gerçek dünya teklifiyle gelir. *Yeni Başlayanlar İçin Metafizik* diye isimlendirdiği şiirin diğer adı “İşe Atla Gidip Gelme İsteği”dir. Çağcıl yaşamın,

tüketim kültürüyle insanları makineye mecbur kılması normal, işe geleneğin ve doğanın gereği olarak atla gidip gelmek anormaldir. İnsanların birer ücretli köle durumuna geldiği bu çağda, patronun metafiziğe yatkın olan insana rıza göstermesi için onun işine yarayacak “büyük delilik” ve “büyük fikirler” bulması gerekmektedir.

Tanrı Algısı

Metafizikî algının en temel konusu olan bir yaratıcının varlığı, sorunsal olarak tüm düşün dünyasını meşgul ettiği gibi inanan bir kişinin bireysel dünyasını da etkiler. Kişiden kişiye, kültürden kültüre değişen Tanrı algısı, kimi inanç biçimlerinde soyut bir varlık, kimi inançlarda evrenin her zerresine sinmiş bir ruh (pantezim), bir kısmında da evlerin veya tapınakların bir köşesinde oturtulacak bir put halinde somutlaşmıştır. Yaratıcının kendine has bir vücudu olup olmadığı, varlığının bir hakikat veya adalet mefhumu gibi zamandan ve mekândan münezzehe bir tasavvurdan mı ibaret olduğu tartışmalıdır. İşte Koytak da bu ikilemedir:

“varlığı, var olduğu gibi ayakta tutan,

öncelikle, bir ilke mi,

yoksa bir güç mü?

Tanrı inancı, öncelikle külli bir uyum

ve güzellik arayışının mı,

yoksa bir güç algısının mı sonucu?” (Koytak, 2011: 24)

Yukarıdaki dizelerde açıkça görüleceği üzere şair, tanrının varlığı konusunda devam eden tartışmalara yönelik tarafını belli etmeden bir sorgulamaya girişmektedir. Bu sorunsalın neresinde durduğunu başka şiirlerinde açıklamaya çalışacaktır. Bunun anlaşılması, bir bakıma *hayatın* ve *ölümün* nasıl tarif edildiğine bağlıdır. Hayat, “orta halli bir zekâyla anlaşılması mümkün” bir oyun, ölüm ise “tatsız tuzsuz bir final” midir? Eğer öyleyse “bir köşeye çekilip katıla katıla gülmek” mi, yoksa “sarsıla sarsıla ağlamak” (Koytak, 2011: 27) mı gerekir tüm bunları düşünürken. Şair, şiirleriyle anlamını yakalamaya çalıştığı bu kavramların “fiyakalı bir kuram”dan daha fazlası olduğunu bilmektedir. Ama işin içinden nasıl çıkacağını da tam olarak bilememenin sıkıntısını çekmektedir. O, Yunus misali “bir balığın karnından kurtulup da / bir başka balığın karnına yutul”mak istememektedir.

Şair *Sol Elle Yazılanlar* isimli şiirlerin birinde küçük âlem olan insanla büyük âlem olan evreni karşılaştırır. Akıl sahibi insan, “göğün gözbebeklerine” bakarak “boşluğa saçılmış büyük bir aklın” keşfine çıkar. Aristoteles’ten Farabi vasıtasıyla İslam dünyasına geçmiş bulunan *Ukul-u Aşere* kavramıyla Tanrı’nın üst akıl olduğu fikrine gönderme yapılan bu şiirde, Yüce Yaratıcı, âlemin düzenini sağlayan büyük akıl olarak tarif edilmektedir. Panteizmden farklı olarak büyük akıl, sadece düzenleyicidir. Tanrı’nın yaratıcı iradesinin evrene “saçılma”sıyla bu “gözleri yoran muhteşem kalabalık” (Koytak, 2011: 42) bırakıldıkları yerde duramayacak derecede muazzam bir nicelik ve niteliktedir.

Yaratıcının insanoğlunun bir bakışta anlam veremediği birçok iltifatının olduğunu “Tanrı’nın sayısız eli var” dizesiyle somutlaştıran şair, bunlardan birinin aklın

başını okşarken, diğerinin kalbi yokladığını söyler. Tanrı'nın elleri, aklın ufkunu açarak onun görmesini sağladığı gibi, “*terk edilmiş*” kalbi okşayarak onun uyanmasına yaramaktadır. Felsefe ve teolojinin en önemli konularından biri olan akıl-inanç ilişkisini irdelemeyi sürdüren şair, aklın “*dikenleriyle yaklaşınca*” inancın “*uykudan*” uyandığını belirtir. Aklın yalın gerçekliği karşısında son derece incelen inanç; ipek, su, şiir veya rüya gibi naif bir surete dönüşür. İnanç, eğer “*zanaatı*” ustadan/Tanrıdan iyi öğrenmişse ona aklın dikenini veya hançeri işlemeyeceği halde; akıl, yine de “*meyvede oycak, tatlı tatlı kanatacak bir yara, bir çürük*” (Koytak, 2011: 133) bulur. Daima aklın saldırılarına maruz kalan inanç, hem aklın yönelttiği can alıcı soruların hem de kendi naif bünyesinde yuvalanan hassasiyetlerin (çürüklerin) farkındadır.

Koytak, aklın işlevini sorguladığı “Cennete Dönüş” adlı şiirlerinde *Âdemoğlumun* cennetteki “*bilgi ağacının çiçeklerini / yapraklarını, meyvelerini / kemirip duran*” tırtıla, “*her şeyin tadını merak eden / her şeyi kemiren, yiyip bitiren*” (Koytak, 2011: 134) “akıl” adını verdiğini söyler. Bu tanımlamada, varlıkla akıl arasındaki ilişkinin niteliği yatar. Muhatabı olduğu her şeyin içyüzünü öğrenmek suretiyle onları tanımlama cehdinde olan akıl, zamanla koşut eylemler içindedir. Burada akıl, “*yaratma sanatının*” tadını almakta ve güzel şeyleri yaratma hususunda girdiği gayretle Tanrı'nın sıfatlarına yaklaşmaktadır. Dolayısıyla akıl, Kilise dogmalarında olduğu gibi metafiziği dışlayan bir meleke olmaktan ziyade, “*yaratma*”yı anlayan ve bunu bir sanat telakkisi halinde *insani* kılan unsurdur. Akıl, yaratma olgusunun bir kategorisi olan “*zaman*”la birlikte yaratıcı bilinç konumundadır. Burada bilinç, “*bütün bir varoluşu kursağında gezdiren*” bir tür ipek böceği, bir tür tırtıldır.

Gözünü açtığı âlemde kendini güvende hissetmeyen birey, her zaman “*yanağını dayayacağı bir başka yanak*”, “*yüreğini dayayacağı bir başka yürek*” (Koytak, 2011: 149) arar. Bu endişe sadece fiziksel varlığının karşılaşacağı tehlikelerden kaynaklanmaz; zira bu, anne karnında bir yaşam filizi halinde oluştuğundan beri rahim duvarına tutunmaya çalışan embriyonun en büyük kaygısıdır. Dolayısıyla doğum öncesi süreçte *tutunma* zorunluluğu duyan birey, doğumdan sonraki süreçte de önce anneden sonra da yakın çevreden kopmamaya çalışır. Düşünsel tekâmülünü tamamlayan bireyin özellikle ölüm sonrasıyla ilgili endişeleri ve yaşadığı âlemde tanımlayamadığı olay ve olguları çözmeye çalışması nedeniyle giriştiği metafizik çözümler, kendi güven alanını inşa etmeye yöneliktir. Şair, işte bu endişeden dolayı *yanağını* ve *yüreğini* garantiye alma, yani hem duysal hem de duygusal dünyasında bir güvence bulma arayışındadır. Burada Tanrı, tehlikelerle dolu bir evrende, sığınılan bir ana kucağıdır.

İnsanların güven alanı inşa etme çabasının değişik adresleri olduğu görülmektedir. İnsan, ağaç, taş, kitap, sanat gibi teselli kaynakları bulan özellikle modern insan, aslında objelere sinmiş bir gizil gücün peşindedir. Bireyi kendine bağlayan bu teselli kaynaklarındaki içkin güç, Tanrı'dan başka bir şey değildir. Başka bir deyişle insanoğlu Tanrı'yı aramakta kullanacağı yöntemlerle bir arayış içine girerken ulaştığı bu olgularda Tanrı'dan bekleyeceği güvenlik ihtiyacını tahsil etmeye çalışmaktadır. Her ne kadar kendisi farkında değilse de gidermeye çalıştığı ihtiyaç bunu bize göstermektedir.

Tanrı'nın varlığının bizim inancımıza bağlı olmadığını, mahlûkatın var olmak için Tanrı'ya ihtiyacı olduğunu dile getiren Koytak, bunun bir mantıksal zorunluluk olduğu inancındadır; tıpkı susuzluğun suya, hasretin uzaklığa olan ihtiyacı gibi. Her varlığın sadece var olmak için Tanrı'ya duyduğu ihtiyaç, insanda daha karmaşık, daha rafine bir hale dönüşür. İnsan için Tanrı, hiç kimseye anlatamadığı dertleri paylaşacağı, kendisini hesaba katan, insanın gerçek kendiliği olarak var olan bir zorunluluktur. Dolayısıyla Yunus Emre'nin bir ben vardır benden içeri dediği gibi insanın içinde de “*bize şahdamarımızdan daha yakın*” (Koytak, 2011: 155) bir kendilik bilinci olarak Tanrı vardır ve olmalıdır da. Şair, insanın Tanrı için değil, Tanrı'nın insan için zorunlu bir varlık olduğunu iletir: “*Olmak zorundasın / Olmak zorundasın / Var olmak zorundasın!*” (Koytak, 2011: 156) Çünkü Allah yoksa anlam da yoktur.

Tanrı'nın “*gelip geçici olanın içinde*” bulunan ebedilik hakikati olduğunu söyleyen Koytak, insanoğlunun ilgilendiği her şeye anlam kazandıran ve onları ayakta tutan şeyin hakikat olduğunu, bu nedenle ismi anılmasa, varlığı dile getirilmese bile hakikatin kendisini her şeyin özünde bulunan tek gerçeklik olarak gösterdiğini belirtir. Evrende duyu ve duygu planında duyumsadığımız tüm “şeylerin” içinde saklı olan bu hakikat nedeniyle sanatçıların ilham aldığı, zanaat ehlinin eserler vücuda getirdiğini dile getirir:

“*Onu ‘gelip geçici olan’ın içinde hissetmeselerdi*

Nasıl resim yapabilirdi, ressamlar,

Nasıl şiir yazabilirdi, şairler,

Nasıl kuleler, mabetler, şehirler

Yükseltebilirlerdi mimarlar,

Dülgerler, taş ustaları?” (Koytak, 2011: 158)

Kendisini her şeyde bize gösterme yolları gösteren Tanrı'nın asıl duyumsandığı zaman ve mekân “*yalnızlığın da yalnız kaldığı yer*’de başlar. Bu tüm imkânların tükendiği ve sadece Tanrı'nın varlığının hissedildiği yerdir. Bu his, her yerde ve her şeyde bulunmasından doğan *bilinemezlik* hissi, aklın aciz kaldığı, ancak inancın başladığı yerdir. İnsanın sadece kendi duygu dünyasında Tanrı'ya ulaşma çabasını eksik bulan şair, “*uçsuz bucaksız bir varoluşa*” ulaşmak için yakın çevresinden başlayarak yoksulun, evsizin, çocuğun, delinin, hırsızın, katilin içinde O'nun bulunduğunu hatırlatarak “*büyük bütüne*” ulaşılabileceğini söyler. Panteizmden ziyade *Vahdet-i Vücut* nazariyesine benzeyen bu önermede Tanrı, tabiat hesabına reddedilmez; aksine tabiatın Tanrı'nın bir yansıması olduğu kabul edilerek tabiat Tanrı hesabına görmezden gelinir.

Tanrı inancı üzerine temellenen metafizikî düşünce, sadece akılla değil *sezgiyle* de tespit edilmeye çalışır. Koytak'ın Tanrı algısı ispatlanması gereken bir teori değil, farkına varılması gereken bir hakikattir. Dolayısıyla varlığı için delil aranmaz, varlığının duyumsanması için imkân aranır. Bu bağlamda “*içimizdeki Tanrı*”, bir itikat umdesi olarak ezberletilen “*tapınaktaki*” hatta “*kâinattaki*” Tanrı'dan daha büyüktür. Kudsî hadis olarak bilinen “*Ben yere göğe sığmam, fakat mümin kulumun kalbine sığarım.*” rivayete gönderme yapılan dizelerde şair, bireysel

dünyamızda hissettiğimiz Tanrı'nın, kitlelerin azametiyle korkutulduğu Tanrı'dan daha büyük olduğunu anlatır.

İnsanın tüm edim ve sözleriyle Tanrı'nın çizdiği sınırlar dâhilinde ve onun iradesiyle hareket ettiğine inanan şair, insanın hangi durumda bulunursa bulunsun bu dairenin dışına çıkamayacağını söyler. Bu insanın hiçbir iradesinin olmadığı anlamına gelmez. İnsanın yaşar ve yazarken O'nun belirlediği kader tahtında hareket ettiğini beyan eder: “çizen O, yazan O, üfleyen O, / sen yazılınsın, çizilensin, üflenensin” (Koytak, 2011: 177). Fakat bunun yolu onu tanımaktan geçer. Tanrı'nın varoluş işaretlerine tanıklık etmenin ve onu tanımanın koşulu, insanın “bir damlacık olsun” Tanrı'dan bir şeyler taşıdığını, ruhunun onunla “dolup taşıtığını” hissetmesidir. (Koytak, 2011: 179)

İnsanların yaşam denilen macerayı, *kader* denilen boyama defterinde Tanrı tarafından çizilen taslakları boyayarak tamamladığını yazan şair, yürek sızılarımızın, akıl sancılarımızın değişik renklerle ve stillerle boyanarak oluştuğunu ve yaratma denen esrarengiz olayın da bu boyama esnasında ortaya çıktığını bildirir. Bu yaratma olayı Tanrı'nın sınırlarını çizdiği boyama kitabının insan eliyle renklenmesi, başka bir deyişle insan ile Tanrı'nın ortaklaşa yaptıkları bir eylemle oluşmasıdır. Koytak, aynı temayı *At ve Sürücüsü* adlı şiirinde de devam ettirir. İnsan aklının yazgıyı “*yabani bir atı kovalar gibi kovaladığını*” ve sonradan yakalayıp ehlileştirdiğini söyleyen şair, insanın bindiği atın eninde sonunda sırtındaki insanı “*kendi bildiği yere*” (Koytak, 2011: 230) çekip götürdüğünü söyler. Bu da İslam inancındaki kader anlayışının metaforik ifadesidir. İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın kaderin çizdiği sınırların dışına çıkamaz.

Kader inancına bağlı olan şair, hayatının “*tozdan*” ve “*küften*” arınması için “*hikâyenin akışına*” karışmamasını, yani kaderine razı olmasını salık verir. Senaryoyu Tanrı'nın yazacağı bir oyunda bütçeyi, sahneyi ve oyun yöneticiliğinden vazgeçen bireye tavsiyesi çok kesindir: “*Sen sadece oyna! / Sen sadece oyna! / Sen sadece oyna!*” (Koytak, 2011: 272) Şiir öznesinin inancı nettir. O, bir kader çizgisinde yürüyen ömrün sonunda, “*dağın öteki yüzünde*” (cennet) kurgucu meleklerle birlikte geçmişte çekilen bir filmin montajlarıyla yeni bir film çıkarabilme ümidindedir: “*O'na adanmayı hak eden*” bir film. Bunun için bize düşen “*ölümü*” ve “*ölümden ötesini*” düşünmektir. Böyle olunca da hayat, bir su gibi mırıldanarak akıp gidecektir. Şair, tam bir teslimiyet içerisinde aklın müdahalesine hiç gerek kalmadan, tamamen duygusal ve mistik zeminde bir ömür muhasebesi yaparak ölümü, fiziksel bağlamından kopararak inançsal düzlemde değerlendirmektedir. Ölüm onun için insanı bu dünyadan koparan değil, *dağın öteki yüzüne* ulaştırın bir geçiş kapısıdır.

Koytak, “*bütün zamanların/en büyük ve sahici şiirleri*”ni tek hakikat olarak nitelendirdiği ilahi mesajın birer “*kayıp parça*”sı olarak niteler. Homeros'un, Rumi'nin, Tagor'un şiirlerini “*çömezın ustadan işittiği*” (Koytak, 2011: 276) birer ilham eseri olarak kabul etmekte, bu sayede metafizikle insan arasındaki ilişkiyi organik bir bütünlüğe kavuşturmuştur. Bu bağlamda şiir, metafizikî âlemin tüm enginliğini fiziki âleme taşıyarak şairin ruhsal gerilimlerini dindirmekte; şairle Tanrı, çömezle usta şiir sayesinde bütünlüşmektedir. Tanrı'nın şairle kurduğu ilişkinin biçimi ilham (vahiy) iken, şairin bu ilahi muameleye cevabı ise yazdığı şiirleri olmaktadır. Bu hakikate adanmış şiirler, çarşıdaki İsa'nın ölüp ölmediğini

anlamak isteyen Romalı lejyonerin İsa'nın göğsünü mızrağıyla dürtüklemesine benzetilir. Şairin gözünde gerçek şiir, işte bu dürtüklemeden sonra akan kandır.

İnsanın Tanrı'yı kendi dışında başka şeylerde aramaması gerektiğini düşünen şair, "kendi içinde" kendini görmeye çalışan insanın yeterince yoğunlaştığı takdirde başta sadece kendini sonra da aşamalı olarak herkesi göreceğini söyler. "Kendini bilen, Rabbini bilir." (Yazır, 9:205) kaziyesince insanın bir zübde-i âlem olduğunu duyumsatarak, bu sayede kendinde tüm insanları gören kişinin, tüm insanlara yansıyan Tanrı'yı da göreceğini ifade eder.

Ontolojik Varlık

Şiiri varoluşsal bir düzlemde değerlendiren Cahit Koytak'ın şiirlerinde Tanrı inancı çok güçlü bir tonda hissedilmektedir. Bu anlamda metafizik hem fizik ötesi tüm olguları hem de teolojik anlamda İslam'ın inanç umdelerini kapsar. Başka bir deyişle metafizik kavramı, dinsel bir içerikle şiire yansımıştır. Fakat Koytak, dinsel bilgiyi salt bir ideolojik argüman olarak kullanmaz. Şiirlerini ontolojik sorgulamalarla temellenen bir dinsel düşünce üzerine bina eder. Etimolojik anlamı itibarıyla "var olanı" bir bütün olarak ele alan felsefik bir düşünce olarak ontoloji, kişinin yaşadığı dünyayı mantıklı bir bağlama kavuşturmasına yaramaktadır. Heidegger gibi düşün insanları insanın bu âleme fırlatıldığını, (Çüçen, 2003: 78) dolayısıyla istemedikleri halde sorumlu tutulduklarını ve bundan dolayı bitmez bir kaygıya mahkûm olduğunu iddia ederken, diğer bir kısmı Tanrı'nın eserlerinin bir müfettişi olarak buraya tayin edildiğini ve ontolojik bir güvende olduğunu savunur. Dolayısıyla merkezinde insan olan felsefenin var olanla ilgili tüm sorularına cevap bulmaya çalışması, onu ister istemez metafizikle buluşturmaya itmektedir. Şair, bu zorluğun karşılığını çeşitli açılardan yanıtlamaya çalışmaktadır.

Sezai Karakoç'un şiirsel ve düşünsel dünyasında beliren metafizik anlayışının temelini teslimiyet duygusu oluştururken (Baş, 2011: 19) Koytak'ta bu duygunun şiddeti zayıflar. O, bazı şiirlerinde (*Sol Elle Yazılanlar* ve *İbrahimce Sorular*) teslimiyetten, kadere kendini bırakmaktan bahsetse bile aklı ısrarla kendine pay çıkarmayı sürdürür. *Sol Elle Yazılanlar*'da alternatif bakış açıları dener:

"Sol elinle yazı yazmayı ihmal etme,

Dünyaya sol elinle dokun,

Ayın öteki yüzünü görmeye çalış,

Dağın arka yamacını hayal etmeyi öğren!

Sadece yeni şeyler görmezsin,

Daha önce gördüğünü zannettiğin şeyler

Aslında hiç mi hiç görmediğini

Fark edebilirsin böylece belki." (Koytak, 2011: 311)

İbrahimce Sorular isimli şiirlerinde bir yaratıcının varlığını akılla bulmaya ve eşyanın hakikatini anlamaya çalışan İbrahim Peygamber'in sorgulayıcı mantığına başvuran Koytak, ilkin "var olmak" olgusunu sorgulamaya başlar. Eşyanın nihai

özünün bilgisiyle ilgilenen metafizik (Bergson, 2014: 27), İbrahim Peygamber'den Koytak'a miras kalmış en temel soruların cevabını aramanın adıdır:

"bu yer, bu gök?"

Varlar mı gerçekten de?

Ne demek 'var olmak'?" (Koytak, 2011: 35)

Varlığın keyfiyetini akılla çözmeye çalışan şair, varlığın somut gerçekliğiyle bilince yansımaları, bilinçaltındaki izdüşümleriyle tespiti girer. Varlığın ontolojik gerçekliğiyle zihindeki yansımalarının örtüşmesi sayesinde nesnelere varlığını anlamlandırmaya çalışır. Şair eşyanın hakikatini anlamaya çalışırken, nesnelere niteliğini sorgular. Şair, *fani* şeylerin, "*derin kazmaya*" gelmeyecek kadar naif olduğunu vurgulayarak, eşyanın bir yaratıcının mahlûku olması nedeniyle göreceli varlığına işaret etmiş olur.

Şair, *Sofistçe* başlıklı şiirlerinde de varlığın akılla kavranamayacak yönlerinin de bulunabileceği önermesinde bulunur. Duyularımız yoluyla algıladığımız tüm varlıkların gerçekte bir vücutlarının olup olmadığı veya tüm bu var olduğunu kabul ettiğimiz şeylerin "düşünce" bağlamında olup olmadığını anlamaya çalışır. Şair, bu "*mesele*"yi çözmek için aslında kısa süren yaşamın yetmeyeceği görüşündedir. Metafiziğin insan tenini soyan buzdan demire benzetilmesi, madde ve mana âleminin birbirleriyle girdikleri varlık yokluk mücadelesini anımsatır. Dokunan her insanın tenini soyup alan metafizik, "*en küçük esinti*"den bile rahatsız olacak bir hassasiyete ulaşır.

Varlığın kendinden mi yoksa insan düşüncesinin bir ürünü mü olduğu hususunda Sofistlerden beri süregelen düşüncenin bir devamı olarak Koytak, insanın nesnelere bakmayı öğrenmesi gerektiği düşüncesindedir. Nesnelere okumanın koşulu ise insanın "*yiğidin dibinden*", "*varlığının merkezinden*" bakmasıdır. Bu yetkinliğe gelmiş kişi, "*üzde yüz kendi*"si ve "*aynı zamanda herkes*" olarak nesne olmaktan kurtulacak ve özneleşecektir. Böylece özne karakter olarak nesnelere baktığında, onlar da "*uyanıp*" ona bakacaklardır. İnsanın evrenle gireceği organik ilişki, insanı hem onlarla birleştirip bütünleştirecek hem de "ebediyet"e ulaştıracaktır. (Koytak, 2011: 94)

Zamanı, başka bir deyişle bütün varoluş tarihini insanın varoluşuyla koşullayan (Koytak, 2011: 45) Koytak'ın *insanı*, Nietzsche'nin insanından farklıdır. Koytak'ın insanı, üstüne çıktığı dağın sesini duyabilecek ve onun elçisi olarak Yüce Tanrı'yla konuşabilecek bir özelliktedir. Dağın yakarışını Tanrı'ya sunacak olan insan, "*dağları yürütmek istiyorum, Tanrım*" diye hitap edecek, dağın isteğini kendi hesabına sunacaktır. Fakat küçük cirmine rağmen içindeki uğultunun, dağları yürütürken çıkan gürültüden daha görkemli olacağını düşünmektedir. İnsan, her şeyi kendi hesabına geçirmek isteyen bir egoyla yüklü olarak daima kendini göstermeye çalışan, büyüklük hastalığına kapılmış bir fanidir. Kendisi için nasip kılınana kanaat göstermeyecek kadar kendinden gafildir. Hep başkası üstünde tasarruf etmekle oyalanan insan, aslında "*kendini ya hiç öğrenemiyor ya da herkesten az öğreniyor. Öğrendiğini de herkesten az kullanıyor.*" (Koytak, 2011: 51)

Yeryüzü macerasının başladığı tarihten itibaren hem kendini hem de etkileşim içinde bulunduğu diğer tüm varlıkları tanımaya ve/ya tanımlamaya çalışan *Âdemoğlu*, kendi yaratılış gerçekliğini farklı birçok yaklaşımla irdelemeye çalışmıştır. İnsanın “*taştan*”, “*tahtadan*”, “*ottan*” veya “*buluttan*” yaratılmadığını, aksine “*kelimelerden*” yaratıldığını söyleyen şair, bununla bir yandan “*Önce söz vardı.*” (Yuhanna, 2004: 320) ifadesindeki mesaja, diğer yandan insanın aslında beyandan ibaret olduğunu söyleyerek manevi tarafına göndermede bulunur. İnsanın yaratıldığı balçığın karışımında bulunan maddi manevi tüm bileşenlerin derininde aslında “*kendini bilmekten*” ve “*kendisi olmaktan*” yaratılmıştır. Dolayısıyla varlığı *tenden ziyade tine* yatkın bir *manadır*.

Yaratılışı icabı hep kusursuzluk peşinde koşan insanın sınırlılıkları, eksiklikleri, mutlak güzellik karşısında onun çaresizliğini ortaya çıkarır. Ölümlü bir ruh taşıyan insanın kusursuzluk peşinde koşmasına, potansiyelinin alamayacağı bir mükemmelliğin talibi olmasına rağmen, eksiklikleri yüklenmek istediği yükü hiçbir zaman sırtlanmasına imkân vermez. Bundandır ki kusursuz şiiri de metafiziği de tüm boyutlarıyla anlamasına olanak yoktur. Bu onun ontolojik varlığının gereğidir. Ama anlayacak düşünce de *hiçbir* sınır tanımadan her şeyin “*üstünden, ötesinden/bakacak kadar özgür ve uçurumlu olmalıdır*” (Koytak, 2011: 355) ki fiziğin ötesine geçmeye kuvvet bulabilsin. Varlığın ontolojik niteliğini yakalamaya çalışan ve bunu metafiziksel boyutuyla şiirlerine konu edinmek isteyen şair, fizikle metafiziği birbirinin karşıtı olarak kabul etmemektedir. O, tıpkı Descartes'ın metafiziği felsefenin kökü kabul etmesi (Descartes, 1942: 30) gibi, bütün düşünsel ve duygusal değerlerini metafiziğin anlaşılması ve anlatılmasına hasreder.

Kesretten Vahdete

Şiirinin metafizikle ilgili hemen hemen tüm parçalarında kesretle vahdet ilişkisini irdeleyen şair, gündelik dilde etkileşim içinde bulunduğu “*ağaç, rüzgâr, çağlıtı, balçık, erinç, mağara, kule, ayna, dağın öteki yüzü*” gibi sözcüklerin belleğinde “*dikişsiz, eklemsiz, yekpare bir senfoniye*” (Koytak, 2011: 34) dönüşüp dönüşümeceğini sorgular. Şairin, yekpare senfoniyle kast ettiği bu fenomenlerin temsil ettiği kesretten vahdete ulaşma istencidir. İnsan ruhuyla evrenin birbirini tamamlayan iki âlem olduğunu düşünen Koytak, insanın ruhundakileri görmek istemesi için başını kaldırıp göğe bakması gerekmektedir. Bu bakış açısı, Nietzsche'nin sen boşluğa uzun süre bakarsan boşluk da senin içine bakar (Nietzsche, 2009: 90) düşüncesini andırır da temelde farklıdır. Koytak, burada bir yaratıcının elinden çıkan küçük âlemlerle büyük âlemin birbirini tamamlayan taraflarını öne çıkararak, ruhun derinliklerine vakıf olabilmek için önce göğün yüceliklerine bakma cesaretinin olması gerektiğini söyler:

“*göğün bomboş ve yorucu bakışlarına
dayanmayı öğren, katlanmayı öğren önce,
görmek istiyorsan eğer
içindeki ya da dışındaki
başka derinlikleri,
başka yücelikleri!*” (Koytak, 2011: 107)

Şaire göre, evrene tek gözle bakan insanın anlam arayışı, bir belirsizlikle kesilmektedir. Şair tıpkı Beyazıd-ı Bistami'nin "*Arayanlar bulamazlar, fakat bulanlar hep arayanların arasından çıkar.*" sözüyle anlattığı gibi hakikatin aranmakla bulunamayacak kadar saklı olduğunu ifade eder. Şairin aranmakla bulunamaz diye nitelediği hakikat, fiziğin boyutlarını aşan bir sırdır: "*kulağa iş bırakmayan ses/göze iş bırakmayan ışık/söze iş bırakmayan anlam/akla iş bırakmayan gerçek.*" (Koytak, 2011: 294)

Koytak gibi mistik ve metafizik temalı şiir yazar şairlerin bu temaları ussal bir düzlemde işleme gayreti, Descartes'la başlayan metodolojiden fazlasıyla etkilenmiştir. Descartes'ın metafiziğe yönelik itirazlarının temelini oluşturan "*Düşünüyorum; o halde varım.*" (Descartes, 1984: 33) sözüyle başlayan insanın her şeyin ölçüsü olduğu fikri, evrenin ve tüm değerler sisteminin kişinin varlığına bina edilmesini şart koşar. Sahip olduğu tüm değerleri eleştiri süzgecinden geçiren ünlü filozof, tek dayanak olarak kendilik düşüncesine istisna tanır. Ona göre bütün değerler, bireysel var oluşumuzla bilinmektedir. Fakat Koytak, merdivenler şiirinde biraz sofistçe bir teslimiyetle

"gerçekte var mısın, yok musun

önemi var mı, bunun?

nasil olsa dünya ne fazladır seninle

ne de eksiktir, sensiz!" (Koytak, 2011: 307)

diyerek varoluş felsefesinin hayati rolünü görmezden gelir. Zaten Koytak'ın metafizik dünyasını ve bu dünyayla alakalı değerler dünyasını eleştirmek ve yeniden kurmak gibi bir *kaygısı* yoktur. O, olabildiğince erdemli yaşamak endişesinde olan ve bunu içinde yaşadığı toplumun değerler sistemine uygun olan bir anlayışla bütünleşerek yaşama amacındadır. Onun Tanrı'nın varlığı, ontolojik kaygı gibi *meseleleri* yoktur. Fakat yine de o, "*sorgusuz sualsiz iman*"ın bir gün alabora olacağını, "*gerçeğin peşine düşen şüphe*"nin bir gün muradına ereceğini söylemekten imtina etmez. (Koytak, 2011: 319)

Koytak, tanrısız bir dünyada erdemli ve sorumlu olmanın ne kadar mümkün olduğunu sorgularken Sartre ve Camus gibi tanrısız varoluşçularla bir muhasebeye girişir. Tanrı inancına sahip olmayan insanların ölmeden önce duyduğu pişmanlıkların tanrısızlık fikri nedeniyle bir azaba dönüşeceğini düşünür. Bu yaptığı şey anlamlı mıdır? Hatalarından nedamet duymasının onu yüceltip yüceltmediğini, yüceltirse bile -Tanrı yok sayıldığına göre- kimin katında onu yücelteceğini sorar haklı olarak. (Koytak, 2011: 321)

Koytak, aklın ve düşüncenin temel alınması meselesinde, Descartes'tan fiziki dünyayı algılama biçimiyle ayrılır. Ona göre mitler, hakikatin muhayyileden ziyade akıl tarafından düzenlenmiş biçimleridir. Bu anlamda efsane ve mitler, eşyanın hakikatini keşfeden insan aklının bilim, felsefe ve sanatın rengine bürüdüğü gerçekliklerdir. Burada tek hüner dile ihtiyaç duyan hakikatle, hakikatin ihtiyaç duyduğu yalanların garip ilişkisidir. Başka bir deyişle *mitler*, dil evreninde yalanla şekillenen hakikatin kendisinden başka bir şey değildir. (Koytak, 2011: 309)

Sonuç

Antik çağdan beri metafizikle dinsel düşünce ilişkisi, en sıcak ve hassas konu olmaya devam eder. İçinde yaşadığı evreni anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan düşün insanları veya dinsel aktörler, farklı bakış açılarıyla kozmosun gizemini aralamaya ve anlamlı bir temele oturtmaya çalışmışlardır. Bu anlamlı temel üzerinden bir şiir alanı inşa eden Koytak, geniş bir felsefi ve kültürel temele oturan şiirleriyle metafiziğin hassas noktalarına temas ederek kurmuştur şiirlerini. Kapalı olmadığı halde barındırdığı geniş entelektüel birikim nedeniyle bir anda kendini ele vermeyen bu şiirlerde kullandığı aforizmatik dizeler, şairin şiirlerini ve şiirlerinde çerçevesini çizmeye çalıştığı inanç umdelerini çekici kılmaktadır. Bireysel hassasiyetlerini dile getirmişçesine okuyucusunun öfke ve isyana sürüklemeyen şairin şiirlerinde metafizik, evrenin, insanın ve topyekûn eşyanın hakikatini kavramaya yöneliktir. Onun şiirlerinde metafizik, akıl, sezgi ve hisler yoluyla keşfedilecek bir yaklaşımla verilir. Bir inancın propagandasını yapmaktan ziyade kendisi için inşa ettiği güven alanını bize duyumsatmaya çalışan bir bireyin metafiziksel gerilimiyle karşı karşıya kalırız. Ara sıra kendini gösteren şüphe ve bu şüpheyi izale etmek için kullandığı argümanlar, moderniteye direnen bir ahir zaman dervişinin savunması kadar saf ve samimidir.

Kaynakça

- Baş, Münire Kevser (2011). Sezai Karakoç Şiirinde Metafizik Vurgu, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Bergson, Henri (2014). Metafizik Dersleri, Pinhan Yayıncılık, İstanbul.
- Çüçen, A.Kadir (2003). Heidegger'de Varlık ve Zaman, Asa Kitabevi, Bursa.
- Descartes, Rene (1995). Felsefenin İlkeleri, Say Yayınları, İstanbul.
- Descartes, Rene (1942). Metafizik Düşünceler, Maarif Matbaası, Ankara.
- Descartes, Rene (1984). Metot Üzerine Konuşmalar, MEB Yayınları, Ankara.
- Enginün, İnci (1995). Abdülhak Hamid'in Mektupları II, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- İncil (2004). "Yuhanna", Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul.
- Koytak, Cahit (2011). Yeni Başlayanlar İçin Metafizik, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Mermer, Kenan (2014). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Değişen Metafizik ve Edebiyat, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Nietzsche, Friedrich (2009). İyinin ve Kötünün Ötesinde, Say Yayınları, İstanbul.
- Şulul, Cevher (2003). "Metafiziğin Tarihsel Evrimi", HRÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 11, Şanlıurfa, s.57-69
- Ülken, Hilmi Ziya (1975). İslâm Felsefesi, Selçuk Yayınları, Ankara.
- Yazır, Elmalılı Hamdi (1995). Hak Dini Kur'an Dili, 8. Cilt, 5817, Sadeleştirme, 9. Cilt, 205